

Klimatilpasningsopgaver på Sjælland og øer – kommuners og forsyningers ønsker om og behov for videndeling og støtte

7. december 2018

Dette notat samler op på ønsker og behov for vidensdeling og understøttelse af klimatilpasningsopgaver hos kommuner og forsyninger på Sjælland og øer. Det udgør sammen med notatet "Klimatilpasning – aktører" grundlaget for Gate 21's forslag til, hvordan klimatilpasningsopgaver fremover kan understøttes på tværs af hele Sjælland og øer.

1.1 Baggrund

Klimamedarbejdere i flere sjællandske kommuner har opfordret Gate 21 til at undersøge mulighederne for, at de væsentligste klimatilpasningsopgaver, der følger af ekstrem regn, grundvandsstigning og stormflod/havstigning, kan understøttes på tværs af kommuner og forsyningsselskaber. Gate 21 har derfor i foråret 2018 drøftet dette med flere forsyningsselskaber, nogle tværgående aktører i Hovedstadsregionen (KLIKOVAND og CALL), nogle kommuner og de to regioner.

På grundlag heraf blev der den 9. maj 2018 afholdt workshop i Roskilde. Her drøftede en række centrale aktører, hvordan en fremtidig indsats kunne se ud. Hvordan kan det sikres, at de klimatilpasningsopgaver, som med fordel kan løftes og koordineres på tværs af kommuner, forsyningsselskaber og andre relevante aktører, understøttes bedst muligt på tværs af hele Sjælland og øerne? Hvor bevæger klimatilpasning sig hen, hvilke konkrete behov er det væsentligt at dække om f.eks. 4-5 år – og hvordan skal det så gøres? Hvor er der brug for et tættere samarbejde? Hvornår står vi med komplekse udfordringer, hvor vi ikke kender løsningen på forhånd og hvor forskeren, praktikerens og brugeren kan bidrage med en del af løsningen? Hvordan kan eksisterende og nye netværk understøtte disse opgaver, og hvilke byggeklodser kunne der være i en fremtidig indsats, der gerne skal være enkel og effektiv, og dække begge regioner på Sjælland?

På workshoppen blev det aftalt, at Gate 21 udarbejder en beskrivelse af et projekt, der kan lede hen mod et beslutningsgrundlag til forelæggelse på næste workshop. Gate 21s indsats, hvis resultater beskrives her, betales af Novafos, Hofor, Fors A/S og Klår Forsyning samt KLIKOVAND.

1.2 Formål

Formålet med dette projekt er at udarbejde et konkret forslag til, hvordan vidensdeling og de klimasikringsopgaver, som med fordel kan løftes og koordineres på tværs af kommuner, forsyningsselskaber og andre relevante aktører, understøttes bedst muligt på tværs af hele Sjælland. Samt at fremlægge dette forslag på en workshop i december 2018.

1.3 Metode

Gate 21 har i overensstemmelse med projektbeskrivelsen, og efter drøftelser med en følgegruppe med repræsentanter for Novafos, HOFOR, Gladsaxe Kommune og CALL, gennemført møder med de fleste kommuner og spildevandsforsyninger på Sjælland og øer. Gate 21 har desuden udsendt spørgeskemaer til alle spildevandsforsyninger og kommuner for at få et billede af den aktuelle indsats og udfordringerne indenfor klimatilpasning i forhold til ekstrem regn, stigende grundvand og havstigninger/stormflod, samt kommuners og forsyningers ønsker og behov fremover.

Møderne har været for en eller flere kommuner og forsyninger. Der er holdt fælles møder for kommuner, der benytter samme fælleskommunale forsyning (f.eks. Novafos-kommunerne). Der er også holdt fælles møder for nabokommuner og forsyninger, hvor dette har kunnet arrangeres og har været hensigtsmæssigt. Endelig har der været nogle møder med deltagelse af en enkelt kommune og/eller forsyning. Møderne har typisk været 1½ time og har bestået i et oplæg fra Gate 21 og en efterfølgende drøftelse. Hvis der har foreligget et udfyldt spørgeskema, er der taget udgangspunkt i dette.

Der er desuden afholdt flere møder med KLIKOVANDs delprojektledere og Task Force, et møde med CALL, et møde med Vand-i-Byer og et møde med hver af de to regioner.

Enkelte kommuner og nogle få forsyninger har ikke været interesseret i at deltage i et møde, og for et par kommuners og forsynings vedkommende har det ikke været muligt at finde et egnet tidspunkt.

1.4 Undersøgelsens svarrate

Nedenfor er en oversigt over modtagne spørgeskemaer og gennemførte møder, opdelt på kommuner og forsyninger, og på de to regioner.

Spørgeskemaundersøgelse			
	Antal udsendte	Antal svar	Svarrate
Kommuner i Region Hovedstaden	29	14	48%
Kommuner i Region Sjælland	17	10	59%
Kommuner (i alt)	46	24	52%
Forsyninger i Region Hovedstaden	14	5	36%
Forsyninger i Region Sjælland	12	2	17%
Forsyninger (i alt)	26	7	27%

Møder			
	Antal inviterede	Antal deltagere	Svarrate
Kommuner i Region Hovedstaden	29	27	93%
Kommuner i Region Sjælland	17	14	82%
Kommuner (i alt)	46	41	89%
Forsyninger i Region Hovedstaden	14	10	71%
Forsyninger i Region Sjælland	12	7	58%
Forsyninger (i alt)	26	17	65%

2 Kommunerne

Der er holdt møder med næsten alle kommuner, og en del har også udfyldt og indsendt spørgeskemaer, jfr. ovenstående skema (afsnit 1.4). Nogle få kommuner har ikke haft tid til at deltage i møderne eller i spørgeskemaundersøgelsen. I det følgende gennemgås de synspunkter, der er fremsat af kommunerne i spørgeskemaet samt på møderne.

2.1 Kommunernes klimaproblemer

Kommunerne været udsat i forskelligt omfang for ekstrem regn eller stormflod, som følge af klimaændringerne. Der er betydelige geografiske forskelle mellem kommunerne og derfor også forskellige typer af klimatilpasningsbehov. Derfor har det været meget varierende fra kommune til kommune, om det er en "brændende platform" for en indsats. Fælles er dog, at alle kommuner har lagt en klimatilpasningsplan.

De fleste kommuner nævner, at ekstrem regn (skybrud) kan give problemer med oversvømmelser eller vand i kældre, og området derfor prioriteres. Det er dog meget forskelligt, hvad man hidtil har gjort.

For kystkommunerne er det forskelligt, om man har haft eller er truet af stormflod. Der er kystkommuner, der har fået alvorlige skader pga. stormflod (blandt andet fra orkanen Bodil). Flere har arbejdet på at forhøje diger eller andre tiltag, eller har konkrete planer om at gøre det.

Stigende grundvand er begyndt at blive et problem flere steder. Det betyder, at der er steder, hvor det ikke er muligt at benytte LAR-løsninger. Et par kommuner peger på, at det må forventes på et tidspunkt at blive et politisk problem og en kommunal opgave at afhjælpe problemer med højt grundvand i byerne – selv om det som udgangspunkt er lodsejerens eget problem. I landområder betyder stigende grundvand visse steder, at jorden vanskeligere kan dyrkes, og det giver pres på kommunernes vandløbsvedligeholdelse.

2.2 Forankring af klimatilpasningsopgaverne i kommunen

Det varierer fra kommunen til kommune, hvor opgaverne med klimatilpasning er placeret. I mange kommuner ligger den i en natur- og miljøafdeling, mens den andre steder ligger i en drifts- og anlægsafdeling eller en planafdeling. I nogle kommuner er opgaverne delt mellem flere afdelinger, f.eks. kystsikring i én afdeling og afledning af regnvand i en anden afdeling. Flere har talt om, at det kan have væsentlig betydning for fokus og opgaveløsning, hvor man har placeret disse opgaver.

2.3 Viden om klimatilpasning i dag

Kommunerne får i dag deres viden om klimatilpasning mange steder fra. Mange peger på efteruddannelse via kurser og temadage arrangeret af KLIKOVAND og Vand i Byer (og Kystdirektoratet). Der omtales også forskellige netværk, f.eks. Regnvandsforum, ERFA-gruppe om kystsikring, KL-netværk, ENVINA og netværk i tilknytning til fælleskommunale forsyninger. Mange får også viden fra de tekniske og juridiske rådgivere, de benytter. Endelig hentes der viden fra hjemmesider som f.eks. klimatilpasning.dk, klikovand.dk, vandibyer.dk og danva.dk.

2.4 Samarbejde med eksterne aktører

De fleste kommuner er enige om, at der er brug for tværkommunale organisationer, idet problemerne kan være tværkommunale. De allerede værende organisationer har støttet mange af kommunerne, og det nævnes, at netværkene har været gode til at hjælpe med at sætte projekter og undersøgelser i gang, det har været muligt at hente viden derfra og få hjælp til juridiske afklaringer. Kommunerne får først og fremmest netværk, erfaringsudveksling, kompetenceudvikling, inspiration og sparring. Det gælder f.eks. emner som jura, finansiering og borgerinddragelse. Ligeledes har KLIKOVAND været et alternativ til de ofte dyre konsulenter der ellers er muligheden i sådanne projekter – kommunen har ligeledes kunne spare penge ved ikke at købe dyr efteruddannelse til egne medarbejdere, men brugt viden fra KLIKOVAND. Dette er nogle af de punkter, som kommuner vil komme til at mangle, uden organisationerne. Nogle få kommuner har ikke aktivt brugt de mulige aktører, og ser ingen grund til at koordinere indsatsen yderligere. Det skyldes blandt andet, at problemerne er forskellige geografisk set, kommunernes forskellige organisering af klimatilpasning i kommunen samt ”den brændende platform” (se afsnit 2.1 & 2.2).

2.5 Vigtigste læring ved tilpasning af ekstrem regn og/eller kystsikring

Kommunerne har delt deres erfaringer om en række læringspunkter fra arbejdet med ekstrem regn og kystsikring. Det fremgår, at disse opgaver kan være tidskrævende og langstrakte, og at lovgivningen kan være kompliceret. I det hele taget kan der være mange interessenter, der alle har en rolle: Drift, planmyndighed, forsyning, miljømyndighed, vejmyndighed, politikere i flere udvalg, borgere, virksomheder m.fl. Det kan gøre det svært at have et overblik og at være administrativt og politisk med i forløbet – især når det er langstrakt tidsmæssigt. Det tværkommunale er en stor udfordring, men er nødvendigt (blandt andet når kommunerne deler kyststrækning eller vandløb).

En kommune foreslår at inddrage alle de konkrete samarbejdspartnere så tidligt som muligt i processen. Når det gælder ekstrem regn, peges der på samarbejde med forsyningerne, herunder fordelingen af udgifter til de konkrete projekter, som noget der skal være fokus på.

En anden læring er vedrørende borgerinddragelse. I det fleste projekter er det vigtigt at tænke borgerinddragelse ind på et tidligt tidspunkt. Borgerne er generelt interesserede og villige til at deltage med viden og synspunkter. Det er jo også ofte borgerne, der skal være med til at betale for foranstaltningen. Men borgerinddragelse tager meget tid.

En tredje læring er om merværdi i klimatilpasningsprojekterne, som giver god omtale og motivation. Der er brug for at tænke ud af boksen og få merværdi på kort og langt sigt.

2.6 Hvor har kommunerne behov for hjælp

Kommunerne har givet en række eksempler på behov for hjælp. Når det gælder tekniske løsninger (f.eks. overblik over løsninger, teknisk viden mm), efterlyses et samlet ”teknik-katalog” – der er mange gode løsninger og projekter, der er udført, men de kunne godt blive samlet i en vidensdatabase. Der savnes hjælp til BAT (Best Available Techniques), f.eks. indenfor beregning af olieudskillere, renseteknologier, hydraulisk kapacitet i vandløb, hydrauliske vurderinger mm. Derudover er andre konkrete vidensbehov, blandt andet bedre data fra regnvandsbelastning, monitorering af regnvandsbelastning, database over målinger og myndighedstilladelser, standarder for modelberegning og standarder for samfundsøkonomiske beregninger. Der peges også på behovet for samarbejde med forsyningen og på tværs om fælles tekniske grundlag (f.eks. for dimensionering af afløbsledninger og regnvandsbetingede udledninger). Derudover peger flere kommuner på behovet for teknisk bistand til større projekter, hvor der kan opnås medfinansiering fra andre.

Nogle kommuner har ikke brug for hjælp til tekniske løsninger, men klarer det selv eller med konsulentbistand.

Når det gælder processerne med at starte og gennemføre projekter (f.eks. Politisk analyse, finansiering, myndighedsbehandling mm), har flere kommuner behov for hjælp. Behovet falder indenfor fire hovedområder, nemlig selve *processen*, *myndighedsopgaverne*, *byplanlægning* og *udbud*.

Flere kommuner efterspørger en drejebog for hele *processen* med klimatilpasning. Mere konkret nævnes bl.a. håndtering af medfinansieringsprojekter og grænseflader til forsyningen, den politiske proces (herunder "oversættelse" af komplicerede tekniske forskrifter til let forståelige tekster) og borgerinddragelsesforløbet. Flere taler også om et behov for hjælp til at få afdelinger eller forvaltningerne til at samarbejde, om at få et godt samarbejde med forsyningen, eller få hjælp til at starte et samarbejde med de andre kommuner i et vandløbsopland eller et kystområde. Det nævnes som en udfordring, at kommunens konsulenter kommer med tekniske løsninger, men ikke om hvor skal man starte i processen, og hvad man gør med borgerne. Ingeniørfirmaer er ikke så gode til kommunikation eller proces eller innovative løsninger (medmindre det er en løsning, de selv har udviklet). Der er brug for proceshjælp, der kommer hele vejen rundt, hvis forvaltningen skal have borgerne og politikerne med.

Når det gælder *myndighedsopgaverne*, peges på, at der er flere forskellige lovgivninger i spil, og at der kan være gråzoner og mangle fortolkninger. Derudover peger flere kommuner på, at de godt kunne bruge noget hjælp til rådgiver*udbud*, så de får den rigtige rådgivning til en rimelig pris. De nævner også opdatering af udbudsregler og standardisering af udbud.

Et andet område hvor kommunerne har brug for hjælp, er ved *byplanlægning* ved klimatilpasning. Klimaforandringerne kan stille nye krav til byudviklingen og indretningen af boligområder, såvel nye som eksisterende områder, og her der er brug for at arbejde langsigtet og strategisk. Kommunerne har dog problemer med at få det til at blive tænkt sammen.

2.7 Ønsker og idéer til fremtidig organisering

Kommuner og forsyninger mener selv at de selv kan meget, men derfor er der alligevel brug for et forum, hvor man kan få hjælp til at facilitere den indledende fase, hvor man kigger på muligheder uden straks at gå i gang med en løsning og ryge ned i traditionelle fagdiscipliner. Et task force kan arbejde bredere og med processer. Der kan hentes meget inspiration og viden fra ERFA-grupper og rådgivere m.fl., men som en kommune fra Region Sjælland udtrykker det: "*Udfordringen er det multidisciplinære. ERFA-grupper er ofte for fagspecialister. Vi tager det, vi hver især er specialister i - og hvad så med overblikket - og med mulighederne for innovation? Et KLIKOVAND ville være enormt kærkomment*". En anden kommune fra samme region udtrykker det således: "*Ærgerligt at KLIKOVAND kun har været et tilbud i Region Hovedstaden. Sådan noget er der brug for*". Dette er trods at der er mange steder at hente hjælp fra i dag (f.eks. Kystdirektoratet eller DANVA).

En fælles forståelse fra møderne og spørgeskemaerne er, at de fleste kommuner (omkring tre fjerdedele) ønsker, at der kommer en fremtidig organisering for hele Sjælland og omkringliggende øer, der i høj grad svarer til det nuværende KLIKOVAND – og som både omfatter kystsikring og ekstrem regn. Det udtrykkes generelt, at der skal bygges videre på eksisterende tilbud, især KLIKOVAND, men også Vand i Byer – ikke startes et helt nyt sekretariat. Der skal sikres en voksende koordinering med KLIKOVAND, Vand i Byer og CALL – fagkompetencer skal puljes, ikke spredes. Placeringen af denne organisering, kunne være hos Gate 21 eller hos en stor kommune centralt på Sjælland.

En fælles organisering kunne bestå af en basismodel, som kommunerne/forsyninger kunne tilkøbe sig. Kommunerne giver udtryk for at det ville være fint med en billig basismodel, der tager sig af kompetenceudvikling, hjemmeside med viden og inspiration, sparring fra erfarne projektledere, koordinering med andre aktører og et klippekort til de første timer med konkret hjælp. Yderligere timer må derudover betales.

Det nævnes at det er vigtigt at arbejde med det kommunikative og profilen for den 'nye' organisering. Ligeledes er det vigtigt at alle aktører i klimatilpasningen bliver hørt, for at få mest muligt ud af organiseringen. Dette kunne f.eks. være at tage Miljøstyrelsen på råd, da de står for www.klimatilpasning.dk

Det er dog ikke alle kommuner, der ønsker en ny organisering, der minder om KLIKOVAND. Nogle få kommuner har svært ved at se et tværkommunalt forum for hele Sjælland og øer, da der er meget stor forskel på land- og bykommuner, eller om det er en kystkommune eller ej. Der peges på, at klimatilpasning skal ske i et oplandsperspektiv, og at der primært skal være et samarbejde for områder med samme udfordringer (f.eks. opdelt i fælles by/land problematikker). Der bør skelnes mellem klimatilpasning i byer og på landet, da behov og problemstillinger er vidt forskellige. En stor bykommune finder, at den nok kan få mere gavn af at samarbejde med andre store bykommuner i ind- og udland end på tværs af alle kommuner i Danmark. En kommune har givet udtryk for, at det bør overvejes, om kystsikring og ekstrem regn skal være i samme organisering. Andre kommuner finder det ikke relevant, da de (endnu) ikke har klimatilpasningsproblemer.

Kommunerne har peget på en række opgaver, som en ny organisering bør arbejde med (se uddybende forslag i afsnit 4 - konklusion). Det gælder blandt andet vidensdeling (f.eks. temadage, webinarer, gå-hjem-møder, digitalt forum, studietur) juridisk bistand, facilitering af samarbejde mellem netværk, drejebog til proces mv.

3 Forsyningerne

Der er holdt møder med fleste forsyninger, og en mindre del har også udfyldt og indsendt spørgeskemaer, jfr. ovenstående skema. Enkelte forsyninger har ikke deltaget i møder eller spørgeskemaundersøgelse. Meldinger fra disse har været, at de ikke fandt det relevant for dem at deltage, eller at de ikke har kunnet finde tid til at medvirke. I de følgende afsnit gennemgås de synspunkter, der er fremsat af forsyningerne i spørgeskemaerne og på møderne.

3.1 Viden om klimatilpasning

Forsyningerne får i dag viden til deres opgaver med klimatilpasning fra mange steder: Flest nævner rådgivere/konsulenter, men der kommer også viden fra KLIKOVAND, Vand-i-Byer, kurser fra Teknologisk Institut, Ferskvandscenteret Silkeborg, netværk, projekter (fx fra Regn og Byer eller Cleantech TIPP), DANVA og diverse konferencer, kurser og efteruddannelse. Desuden hentes meget viden fra hjemmesider.

3.2 Samarbejde med eksterne aktører

Indtil nu har nogle af forsyningerne haft samarbejde med eksterne aktører som KLIKOVAND, Vand i Byer m.fl. Her har forsyningerne gennem samarbejde hentet inspiration og viden (fx om regnvandsseparering, bedste løsninger mv). Forsyningerne har deltaget i kurser arrangeret af disse aktører, og her gennem samarbejdet med aktørerne udviklet faglige netværk og fået faglig sparring. Disse har desuden bidraget til konkret projektudvikling.

En forsyning nævner, at samarbejdet har været godt, da bl.a. KLIKOVAND opfattes som en neutral partner, der kan inddrages i dialogen med kommunen eller andre interessenter.

Hvis ikke de eksterne aktører eksisterede, nævner forsyningerne at de vil mangle erfaringsudveksling, inspiration, motivation og innovation. Det nævnes også, at man vil savne, at der hos de eksterne aktører i dag er fokus på klimatilpasning og på den kommunale forståelse for projektudvikling og klimatilpasning, som forsyningerne har stor gavn af.

Det fremhæves af flere, at det har været rigtig godt at bruge KLIKOVAND Task Force og den juridiske sparring fra KLIKOVAND.

3.3 Vigtigste læring ved tilpasning af ekstrem regn

Forsyningerne har allerede udført projekter, hvor der er tilpasset til ekstrem regn. Ud fra de projekter, er forsyningerne blandt andet blevet klogere på, at det hydrauliske system i byen er kompleks at arbejde med. En løsning på det, kunne være at bruge gamle kort der viser vandets vej – inden den nuværende/ny byudvikling sker – da det giver en bedre forståelse for vandets vej.

Arbejdet med at tilpasse det til mere ekstreme vejr er kompliceret. Mange projekter kan være langstrakte, fordi finansiering, borgerinddragelse og samarbejde med andre aktører og interessenter tager længere tid end forventet. Det er vigtigt med et tæt, koordinerende, ligeværdigt og tillidsfuldt samarbejde mellem forsyning og kommune, er flere forsyninger enige om.

En forsyning nævner, at separering af regnvand kan betale sig i forhold til traditionelle løsninger, og der spares energi ved, at regnvandet ledes uden om rensningsanlægget. Hvis man holder vandet på terræn, kan det også give gode løsninger. Sådanne projekter kan tilføre rekreativ merværdi, og skabe nyt byrum og innovative løsninger.

3.4 Inden for hvilket felt har forsyningerne brug for mere information?

Flere forsyninger nævner viden inden for specifikke temaer fx kyst, terræn, grundvand mm. Der er behov for sikker viden om hvordan projekter forankres i øvrige planer og hvordan projekter finansieres. Der nævnes også et behov for at få viden, der dækker hvilke projekter man kan få tillæg til gennem forsyningssekretariatet.

Endelig peger flere forsyninger på behovet for sparring om juridiske problemstillinger, og der nævnes i den forbindelse betydningen af tættere relationer med sparringspartnere som fx KLIKOVAND.

3.5 Hvor har forsyningen behov for hjælp

Nogle forsyninger peger på behov for hjælp til tekniske løsninger. De nævner konkrete opgaver som for eksempel rensning af separeret vand i hverdagssituationen, drift, monitorering og registrering af projekterne. Derudover søges der også efter en vidensbank med mulige tekniske løsninger (indeholdende fordele/ulemper, anlægsøkonomi, anlægsudfordringer, miljø/myndighed, drift mm). En enkelt forsyning afviser behov for hjælp til tekniske løsninger.

Flere forsyninger peger på behovet for hjælp til processerne i forbindelse med igangsætning af projekter. De nævner gevinsten ved at afkorte projektindløb, og at blive klogere på finansieringsmulighederne (fx fondsmidler). De har også brug for at vide, hvor klimatilpasning skal forankres (hvilke planer fx spildevandsplanen, lokalplaner, konkretiseringsplaner mm.), og ønsker

at blive klogere på reglerne f.eks. regler om miljø, naturbeskyttelse og vandløb. Generelt efterspørges juridisk bistand.

Ønsker og idéer til fremtidig organisering

De forsyninger, der i dag er tilknyttet KLIKOVAND og har erfaringer med dette, er meget interesserede i, at der fortsætter et KLIKOVAND i en eller anden form. Det kan være med en basismodel for alle, og mulighed for tilkøb af *task force* ydelser. Flere forsyninger, der ikke er tilknyttet KLIKOVAND, men på anden måde kender til KLIKOVAND, deler dette synspunkt.

Enkelte forsyninger i Region Sjælland peger på, at de ikke har behov for en organisering (a la KLIKOVAND). De kan godt løse de aktuelle opgaver selv, eller de foretrækker mere lokale netværk omkring vandområder.

De, der ønsker en ny organisering, har forskellige ønsker til denne. Der peges på, at den skal have en styregruppe. Den nye organisering må meget gerne forestå en ordentlig klimatilpasnings-projektlederuddannelse. Den skal bidrage til at koordinere tilbud om kurser bedre mellem de forskellige aktører. Kurser skal også kunne følges via webkamera og efterfølgende som webinar.

Flere har peget på, at det vil være godt med et forum på internettet, hvor man kan kommunikere med andre kommuner, og udveksle spørgsmål, svar og ideer. Andre har stillet sig tvivlende overfor, om et sådant internet-forum vil blive brugt.

Der er overordnet et ønske om at, der skal være let adgang til en vidensbank, hvor der kan søges inspiration.

4 Konklusion

Nogle kommuner og forsyninger har meget fokus på at sikre mod fremtidige skader som følge af ekstrem regn, stormflod eller stigende grundvand. Det hænger sammen med områdets geografi, om der har været større oversvømmelser, og om den politiske og administrative interesse for området. Andre har ikke et sådant fokus.

Der er et betydeligt flertal af kommunerne og de tilhørende forsyninger, der ønsker videndeling og koordinering af klimatilpasningsopgaverne på tværs af Sjælland og omliggende øer.

De kommuner og forsyninger, der benytter eller på anden måde har kendskab til KLIKOVAND, peger alle på, at KLIKOVAND gerne skal fortsætte.

Der er bred opbakning til følgende principper for en fremtidig fælles løsning for kommuner og forsyninger på Sjælland og omliggende øer:

- En enkelt og robust organisering uden nye sekretariater
- Én indgang, selv om der er flere aktører
- Tæt samarbejde med andre aktører
- En billig basismodel og mulighed for tilkøb

Indholdet i en sådan basismodel bør være:

- 2 - 3 årlige temadage
- En årlig studietur
- Kortere kurser efter behov, f.eks. ved ny lovgivning
- Mulighed for sparring hos erfarne projektledere i forbindelse med konkrete opgaver
- Sikkerhedsnet for og koordinering af faglige netværk
- Let adgang til relevant information via hjemmeside
- Et internetbaseret forum for udveksling af spørgsmål/svar, gode tips osv.
- Let adgang til relevante aktører
- Koordinering af kursustilbud fra forskellige aktører (Vand i Byer, DANVA m.fl.)
- Klippekort på xx antal timer, der kan bruges til besøg med sparring, til proceshjælp og til projektudvikling
- Mulighed for tilkøb af yderligere timer